

sunek do ich problemów, ponieważ niepowodzenia szkolne są wynikiem czynników niezależnych od chęci i woli dzieci dyslektycznych.

Bibliografia

1. Czajkowska I., Herda K. – Zajęcia korekcyjno-kompensacyjne w szkole, Warszawa 1989
2. Opolska T. – Pokonujemy trudności w czytaniu i pisaniu, Warszawa 1997
3. Pietniun M. – Praca terapeutyczna z dziećmi mającymi trudności w nauce czytania i pisania, Gdańsk 1988
4. Radwiłowicz M., Morawska Z. – Metodyka nauczania początkowego, Warszawa 1986
5. Sawa B. – Jeżeli dziecko źle czyta i pisze, Warszawa 1987
6. Skibińska H. – Praca korekcyjno – kompensacyjna z dziećmi z trudnościami w pisaniu i czytaniu, Bydgoszcz 1996

Autorka jest nauczycielem konsultantem w Mazowieckim Samorządowym Centrum Doskonalenia Nauczycieli Wydział w Ostrołęce.

Troska o dziecko jest pierwszym i podstawowym sprawdzianem stosunku człowieka do człowieka.

Jan Paweł II (Karol Wojtyła)

PLANOWANIE PRACY Z UCZNIEM O SPECJALNYCH POTRZEBACH EDUKACYJNYCH

Bożena Świdarska

*„Nie porównuję dziecka z innym dzieckiem, lecz jedynie każde dziecko z nim samym”
J.H. Pestalozzi*

Wielokrotnie spotykam w swojej pracy nauczycieli szkół ogólnodostępnych, którzy pracują z uczniami niepełnosprawnymi i pytają, jak mają postępować, jak organizować pracę, jak dostosować wymagania do możliwości, tempa rozwoju i wynikających z niepełnosprawności ograniczeń.

Mówiąc o specjalnych potrzebach edukacyjnych, mamy na myśli potrzeby uczniów, którzy z powodu swej niepełnosprawności, czy też odmienności, wymagają innego podejścia, zastosowania różnych form i metod pracy, czasami dodatkowych pomocy, np. przyrządów optycznych czy aparatu słuchowego. Mamy na myśli uczniów, wobec których należy stosować szeroko rozumianą zasadę indywidualizacji. Są to dzieci z zaburzeniami motorycznymi, uszkodzeniami narządów wzroku i słuchu, niepełnosprawnością intelektualną, z zaburzeniami komunikacji językowej, autyzmem, zaburzeniami zachowania, przewlekle chore, z nie-

pełnosprawnością sprzężoną, trudnościami w nauce.

Należy mieć również świadomość, że potrzeby specjalne takiego dziecka wynikają ze współdziałania kilku czynników:

- tkwiących w samym dziecku
- jego indywidualnych predyspozycji,
- w jego otoczeniu – w środowisku rodzinnym, grupie rówieśniczej,
- w środowisku przedszkola czy szkoły.

Niezależnie od rodzaju placówki nasz uczeń powinien otrzymać odpowiednie wsparcie i pomoc, aby nie ponosić dodatkowych negatywnych kosztów emocjonalnych.

Jak przygotować się do pracy z uczniem, jakie kroki podjąć, aby kształcenie było dostosowane do indywidualnych możliwości rozwojowych?

Pierwszym krokiem jest poznanie ucznia i akceptacja jego niepełnosprawności, akceptacja jego możliwości i ograniczeń oraz akceptacja prawa do własnego tempa rozwoju.

Rozpoczynając pracę z dzieckiem o specjalnych potrzebach edukacyjnych, nauczyciel powinien zapoznać się z literaturą fachową, poznać charakterystykę danego uszkodzenia czy niepełnosprawności, mieć świadomość ograniczeń, jakie się z tym wiążą, a także poznać metody nauczania stosowane przez specjalistów w danej dziedzinie. Należy szukać pomocy i wsparcia, bowiem tylko wtedy jest możliwe stworzenie dziecku warunków do rozwoju i dostosowanie wymagań do jego możliwości

Diagnozę ucznia, w zależności od niepełnosprawności, powinien przeprowadzić zespół, w skład którego wchodzi wszyscy nauczyciele uczący dziecko, pedagog specjalny, psycholog, logopeda, rehabilitant; jeśli zachodzi potrzeba konsultacji specjalistycznej to np. neurolog, psychiatra, okulista, audiolog, terapeuta widzenia czy ortopeda.

Niezwykle ważne jest włączenie do tego zespołu rodziców dziecka, którzy znają je najlepiej. Jeśli uczynimy ich „ekspertami” w tworzeniu diagnozy i udzielimy im wsparcia, to zyskamy wielkiego sojusznika i współtwórcę sukcesów dziecka.

Aby jak najlepiej poznać naszego ucznia, niezbędne są informacje dotyczące różnych aspektów jego funkcjonowania:

- badania diagnostyczne przeprowadzone w Poradni Psychologiczno – Pedagogicznej oraz, jeśli zachodzi taka potrzeba, ocena specjalistów,
- diagnoza pedagogiczna (ocena poziomu poszczególnych funkcji rozwojowych i umiejętności) oraz odkrycie mocnych stron dziecka,
- wywiad z rodzicami (opiekunami) – poznanie zainteresowań i upodobań dziecka oraz poznanie środowiska rodzinnego.

Wynikiem pracy zespołu powinna być wnikliwa diagnoza, która pozwoli na udzielenie odpowiedzi na pytania: jaki jest aktualny stan dziecka; jakiego wsparcia i pomocy wynikającej z niepełnosprawności uczeń potrzebuje; jakie metody, formy, środki i treści nauczania należy uwzględnić w pracy z uczniem.

Następnym krokiem jest opracowanie indywidualnego programu edukacji.

W tym miejscu należy postawić sobie pytanie, jaki jest główny cel pracy z uczniem ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi? Co chcemy osiągnąć? Do czego zmierzamy?

Powinniśmy wyposażać naszego ucznia w takie umiejętności i wiedzę, które pozwolą mu być jednostką **autonomiczną**. Najważniejsze aspekty autonomii to:

- komunikacja (np. dziecko z zaburzeniami mowy nauczyć alternatywnych sposobów porozumiewania się),
- samodzielność (np. dziecko niewidome nauczyć orientacji w przestrzeni),
- aktywność (np. dzieci z niepełnosprawnością intelektualną usprawniać poprzez zajęcia manualne – warsztaty malarskie),
- sprawstwo (uczyć dokonywania wyborów, podejmowania decyzji).

Dostępne programy nauczania nauczyciel powinien przeanalizować w zakresie sposobów ich modyfikacji i dostosowania do możliwości ucznia, bądź uczniów, ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Czasami te modyfikacje będą niewielkie, a niekiedy zmiany dotyczyć będą wielu aspektów oraz konieczności wprowadzenia zapisów związanych z dodatkowym wspomaganie ucznia. Istnieje również możliwość stworzenia całkowicie autorskiego programu do poszczególnych lub wszystkich przedmiotów.

Program powinien być opracowany przez nauczycieli pracujących z dzie-

ckiem przy ścisłej współpracy z rodzicami. Rodzice, będąc współtwórcami programu, muszą mieć świadomość, że będą realizatorami pewnych jego elementów w domu. Ich zaangażowanie w ogromnym stopniu wpływać powinno na rozwój dziecka i zdobywanie przydatnych w życiu umiejętności.

Indywidualny program edukacji powinien zawierać:

- cele edukacyjne (główne i szczegółowe)

Cele naszych oddziaływań muszą wspierać rozwój dziecka w różnych sferach, nie tylko w poznawczej; powinny być krótkoterminowe, aby istniała możliwość dostosowania treści nauczania do tempa pracy dziecka oraz sposobność właściwego doboru metod nauczania.

- treści nauczania

Program nauczania należy modyfikować w takim zakresie, aby dostosować go do możliwości danego dziecka, biorąc pod uwagę jego funkcjonowanie i ograniczenia.

- metody, formy, środki dydaktyczne

Nauczyciel powinien dokonać analizy przydatności stosowanych metod i form pracy dla uczniów oraz zadać sobie pytanie: Czego muszę się jeszcze nauczyć?

- rodzaje pomocy i wsparcia, z jakiego korzysta uczeń

Ważną kwestią jest objęcie ucznia dodatkowymi zajęciami prowadzonymi przez terapeutów, specjalistów.

- ocena osiągnięć ucznia

Opisowa ocena postępów ucznia, jego zachowań i umiejętności społecznych (może być prowadzona w formie zeszytów obserwacji) jest niezwykle cenna w momencie przechodzenia ucznia

z jednego etapu edukacyjnego do następnego.

Monitorowanie rozwoju uczniów, poprzez prowadzenie zapisków dotyczących ich rozwoju, konsultowanie własnych spostrzeżeń z innymi, wspólne ocenianie zachodzących zmian, zbieranie opinii od rodziców na temat funkcjonowaniu dziecka, pozwala na sensowne opracowywanie dalszych planów pracy z uczniem i ewentualną weryfikację wspólnych oddziaływań.

Praca z uczniem niepełnosprawnym daje wiele satysfakcji pod warunkiem, że poznamy jego możliwości i ograniczenia, że pozwolimy mu na rozwój we własnym tempie, że nasze oczekiwania nie będą wyprzedzały jego rozwoju. Musimy wiedzieć, że nie można przeskakiwać kolejnych etapów rozwoju wierząc, że braki się wyrównają albo uczeń w końcu z tego wyrośnie. Czekaj nas mozolna praca, która wymaga wiele cierpliwości i tolerancji dla inności.

Oceniamy naszego ucznia o specjalnych potrzebach edukacyjnych uwzględniając jego indywidualne predyspozycje. Oceniamy, ile uczeń osiągnął w stosunku do samego siebie i nie porównujemy go z innym dzieckiem.

Wszystkim nauczycielom, którzy zaczynają pracę ze swoim uczniem, chcąc mu pomóc i potrzebują wsparcia polecam książkę B.Szczygieł: *Jak pracować z dzieckiem niepełnosprawnym?* Wyd. Impuls Kraków 2001. Tak na dobry początek. ■

Autorka jest nauczycielem konsultantem ds. pracy z uczniem o specjalnych potrzebach edukacyjnych w Mazowieckim Samorządowym Centrum Doskonalenia Nauczycieli Wydział w Ciechanowie.

PROGRAM KOŁA HUMANISTYCZNEGO DLA UCZNIÓW GIMNAZJUM

Janina Ziętek

Pomysł opracowania i realizacji, w latach 2003 – 2005, projektu związanego ze wspieraniem rozwoju ucznia o specjalnych potrzebach edukacyjnych wynikał zarówno z potrzeb środowisk oświatowych jak też z priorytetów ministerialnych i kuratorskich w zakresie doskonalenia nauczycieli. Adresatem projektu byli nauczyciele różnych etapów edukacyjnych i typów szkół zainteresowani pracą z uczniem zdolnym, uczniem z dysfunkcjami oraz uczniem o specjalnych potrzebach funkcjonującym w klasach integracyjnych. W ten sposób projektem objęto nauczycieli szkół ogólnodostępnych, a także specjalnych, pracujących w przedszkolach, szkołach podstawowych, gimnazjach.

Celem nadrzędnym projektu było wskazanie wielorakich sposobów uczy-nienia szkoły miejscem, w którym każdy uczeń ma stworzone warunki rozwoju i osiągnięcia sukcesu na miarę swoich możliwości i zainteresowań oraz zachęty i aprobaty dla jego działań.

Projekt realizowano poprzez szkolenia - kursy doskonalące, seminaria, konferencje, wewnątrzszkolne doskonalenie nauczycieli, publikacje oraz współpracę ze szkołami. Uczestnicy, w trakcie zajęć warsztatowych, opracowywali programy, projekty edukacyjne, narzędzia pomiaru dydaktycznego, konspekty i scenariusze zajęć recenzowane przez nauczycieli konsultantów (autorów programów szkoleń). Powyższe materiały upowszechniane były poprzez kwartalnik „Oświata Radomska – Biuletyn Informacyjny” ORBI, zeszyty metodyczne oraz witrynę internetową.

Propozycje te, publikowane przez placówkę doskonalenia nauczycieli, stanowiły zarówno formę promocji autorów, jak też źródło inspiracji do własnych twórczych poszukiwań.

Prezentowany poniżej materiał stanowi przykład rozwiązań programowych i metodycznych w pracy z uczniem o uzdolnieniach i zainteresowaniach humanistycznych.

1. Wstęp

Ideą programu jest rozwijanie zainteresowań i uzdolnień humanistycznych, estetycznych oraz kształtowanie wrażliwości, pobudzanie do działania kreatywnego uczniów wykazujących uzdolnienia polonistyczne, a także stwarzanie warunków do publicznych kontaktów poprzez prezentowanie własnej twórczości li-

terackiej w czasie imprez artystycznych, konkursów i innych.

Program powstał po zdiagnozowaniu środowiska uczniowskiego i jest zgodny z treściami zawartymi w podstawie programowej kształcenia ogólnego przeznaczonymi dla III etapu edukacyjnego w zakresie nauczania przedmiotów humanistycznych i realizacji ścieżek edukacyjnych.